

De Fuut (*Podiceps cristatus* L.) en zijn broedterritorium

Door K. Hulsbos

Door een toevallige waarneming kwam ik er dit voorjaar toe, aandacht te schenken aan twee futenparen die een opmerkelijke gebondenheid aan de door hen gekozen nestplaats demonstreerden. Wat begon met 'laat ik nog eens naar die Futen gaan kijken', groeide uit tot een serie min of meer regelmatige bezoeken, die zich over ongeveer drie maanden uitstrekten. Iedere keer was de situatie zo veranderd, dat steeds weer de vraag opkwam, wat er verder zou gebeuren. De antwoorden waren, dunkt mij, interessant genoeg om ze door te geven.

De waarnemingen werden gedaan in en rond een door ontzanding ontstane jachthaven, die uitmondt in de Does; een watering in de verbinding Oude Rijn - Does - Wijde Aa - Braassemermeer, uitsluitend bij de pleziervaart in gebruik.

De futenparen die daar al in de tweede helft van maart present waren, hadden omstreeks half april beide een broedterritorium in de Does gekozen. Het ene lag aan de noordkant van de haven en het andere zuidelijk daarvan, met de ingang als gemeenschappelijke grens. Op 25 april hadden beide paren een nest met eieren. Het noordelijke nest (paar A) lag tussen een handjevol dode rietstengels en had, voor zover dat van de wal af in het toedeedekte nest te zien was, zeker één, mogelijk meer eieren. Het zuidelijke paar (paar B) bouwde een nest tussen de sterk over en in het water hangende takken van een wilg, en bevatte drie eieren. Beide nesten lagen 2—2½ m uit de wal.

Op 5 mei was nest A totaal verdwenen en van nest B was alleen nog wat fundering aanwezig. De eieren waren verdwenen. Iemand uit de haven die de nesten ook wist, vertelde dat zij op Koninginnedag wel door een daar te snel varende speedboot zouden zijn weggezogen. Op deze gebeurtenis, die ik eigenlijk als het einde van de broedpogingen daar zag, volgden de verrassingen die ik, voor ieder nest afzonderlijk in tijdsvolgorde zal laten volgen.

Paar A.

Dit paar werd het meest gestoord, omdat 99% van de uitvarende en binnenkommende boten daar langs kwam.

- 5/5 Eerste nest totaal verdwenen.
- 10/5 Op de oude plaats niets meer te zien. De vogels scharrelen aan de overzijde tussen wat lisdodden rond, waar ook het begin van een nest of een paringsplatform is te zien.
- 12/5 Op de oude plaats hebben zij weer een vrij groot tweede nest bij elkaar gesleept. Een van beide zit er op. Niet van nabij bekeken. Platform aan overzijde verdwenen.
- 25/5 Nest weer totaal verdwenen. Beide vogels in de buurt. Geen ander nest te ontdekken.
- 3/6 Zijn weer op de oude plaats aan het slepen voor een derde nest.
- 5/6 Eén ei in het nieuwe nest.
- 13/6 Nest weer totaal verdwenen. Maar circa 30 m zuidwaarts, vlak tegen de

- wal tussen kalmoes, ligt het vierde nest met één ei.
- 17/6 Nest tussen kalmoes leeg, niet weg.
- 21/6 Er komt geen eind aan de verrassingen. Op de oude plaats tussen het nu hoge riet is weer een forse fundering voor een vijfde nest bijeengebracht. Beide vogels zijn daar doorlopend mee in de weer.
- 24/6 Nest leeg. Verdacht. Er is hier nu veel jeugd met bootjes en vistuig in de weer. Meerkoetnest met 6 eieren, hier dichtbij, moet ook uitgehaald zijn.
- 28/6 Nest vrijwel geheel verdwenen. Futen zijn niet meer in de buurt.

Paar B.

- 5/5 Eerste nest leeg en half uit elkaar.
- 10/5 Oude nest weer bezet. Niet van dichtbij bekeken.
- 12/5 Er is in het oude nest een tweede legsel; 2 eieren.
- 25/5 Nest is vrijwel verdwenen. Nog wat flarden van het nestmateriaal hangen tussen de takken. Paar is wel in de buurt.
- 3/6 Paar heeft een derde nest tegen de wal tussen kalmoes, met één ei. Circa 25 m van oude plaats verwijderd.
- 13/6 Het nest bevat nu 5 eieren.
- 17/6 Alles blijktbaar nog O.K., al zijn er nu maar vier eieren.
- 21/6 Toestand onveranderd.
- 28/6 Nest is weer verdwenen! Maar \pm 10 m naar het zuiden en circa 2 m uit de wal ligt één ei op wat bij elkaar gedreven rommel, waarop enkele verse plompbladeren. Zag het ♀ er vanaf gaan. Vierde nest?
- 1/7 ♀ zit op dat slordige platform op dat enkele ei.
- 7/7 Platform en ei verdwenen. Futen zwemmen aan de overkant naast elkaar. ♂ diep in het water, ♀ hoog op het water, de kroesige staartveren warrig opgericht, alsof zij jongen op de rug heeft. Dat is ook zo! Lange tijd in de kijker gehouden. Ook voeren gezien. Niet meer dan één jong kunnen ontdekken.

Ook de volgende dagen niet meer dan één jong gezien. Bij het zien van die Futen met één jong was ik aanvankelijk verrast en ging met vraagtekens naar huis. Maar toen ik thuis mijn aantekeningen nog eens naliep, kwam er een beetje licht. Het derde nest waarin uiteindelijk vijf eieren zouden komen, vond ik op 3 juni met één. Uitgaande van een broedtijd van 28 dagen en daarbij nog vier dagen voor het leggen van de andere eieren, zou dat hierop neerkomen dat het laatste ei van dat legsel ongeveer op 5 juli had kunnen uitkomen. Dat klopte dus vrijwel precies met de datum waarop ik de futen met één jong zag. Hierdoor werd het verband naar mijn mening wel duidelijk.

Open vraag

Blijft alleen de vraag: hoe kwam dat laatste ei op \pm 10 m van de oorspronkelijke nestplaats terecht. Aangezien het nest tegen de wal tussen kalmoes lag, lijkt het mij onwaarschijnlijk dat het in zijn geheel werd weggespoeld en in die nieuwe positie was aedreven. Dan zouden er waarschijnlijk ook wel meer eieren in zijn blijven liqaen. Met de verse plompbladeren die er bij lagen, deed het ook meer denken aan het begin van een nieuwe nestbouwpozing. Mijn vermoeden — maar ook niet meer dan dat — is, dat de eieren zijn weggespoeld of weggezogen en dat de vogels kans zagen om één van de sterk bebroede en daardoor drijvende eieren een ondergrondje te geven — misschien een toevallige situatie — en dat zij daarna nog wat bouwstof hebben aangesleept, waardoor het een wat provisorisch nest werd. De juiste toedracht zal wel een geheim blijven.

Het meest opmerkelijke in beide waarnemingen lijkt mij evenwel, dat

het ene paar vijf maal en het andere drie of vier maal aan een nieuw nest begon en dat zij daarbij niet alleen het eerst gekozen territorium trouw bleven, maar dat zij meerdere malen op exact dezelfde plaats opnieuw met nestbouw begonnen.

Nog een voorbeeld van die gehechtheid aan de broedplaats, maar dan van een andere aard, zag ik bij een ander futennest met vier. Dat nest lag in een langs verboden terrein lopende brede sloot, die voor alle vaart was afgesloten. Aan deze zijde een polderkade met een rustige B-weg en tussen weg en sloot nog een rietstrook. Vanaf de weg kon dat futenpaar, dat daar een rustige vrijwel niet gestoorde nestplaats had, uit de auto goed geobserveerd worden. Doordat de in de aanvang genoemde futen mijn belangstelling voor hun trouw aan een eenmaal gekozen nestplaats al hadden opgewekt, zag ik daar een goede mogelijkheid om te zien of en hoe dat gedrag ook na het uitkomen van de eieren nog doorwerkte.

Trouw aan de nestplaats

Nadat het laatste jong 's morgens uitgekomen was, bleef één van de oude vogels met de jongen die dag nog op het nest. Ook de daarop volgende dag bleven zij het nest trouw, al kwamen bij het voeren enkele jongen wel eens tijdelijk in het water terecht. In de namiddag, bij het arlossen, raakte de hele familie te water. Het afgeloste wijfje zwom weg om te gaan vissen en de jongen kropen op de rug van het ♂, dat geen aanstalte maakte om op het nest te gaan. Maar 's avonds tegen halfnegen zat hij met zijn kroost toch weer op het nest. De volgende morgen om zeven uur was het stel daar nog, maar voor verdere waarnemingen had ik die dag geen gelegenheid. Daarna heb ik gedurende nog twaalf dagen deze familie wat in het oog gehouden.

Het opmerkelijke was, dat in al die dagen de vogel met de jongen op de rug zich op nooit meer dan 25—30 m afstand van de oude nestplaats bevond; althans niet op de tijdstippen dat ik daar kwam. Dit zou dus ook op diezelfde trouw kunnen duiden. Misschien was dat toevallig, maar ook viel het mij op, dat het bijna altijd het ♂ was dat de jongen op de rug had. Slechts éénmaal was dat het wijfje, dat anders altijd voor voedsel zorgde. Soms werd een visje of klein aaltje in de buurt gevangen, maar meestal trok zij vrij ver weg om te gaan vissen. Het gebruikelijke veertjes voeren zag ik door beide doen. De eerste dagen bleef de rug van de oude een geliefde rustplaats die de jongen, als zij bij het voeren in het water waren gegaan, altijd direct weer opzochten. Met het groter worden werd het verblijf in het water geleidelijk langer en werd het komende voedsel al tegemoet gezwommen. Na ongeveer een week verdwenen de grootste jongen tussen het oevergewas, terwijl de kleintjes de veren nog prefereerden. De laatste dagen zag ik de jongen niet meer. Zij zaten tussen de begroeiing. Eén of beide ouden dobberden er voor en verdwenen nu en dan in het groen om de jongen te voeren. Intussen was het hengelseizoen geopend en met de rust was het, in dit ook bij vissers geliefde water, voor de Futen gedaan. Verdere observatie had dan ook weinig zin.

Toen ik in september daar nog eens kwam, lag er weer een paar Futen, de snavel in de veren, net zoals ik ze daar op dezelfde plaats in het voorjaar zo vaak had gezien. Was dat toeval? Of gaat die trouw nog verder? Mooi werk voor het volgende voorjaar. Voor aanvullende waarnemingen houd ik mij aanbevolen.

- *K. Hulsbos, Resedastraat 12, Leiderdorp.*